

Пальшков К.Є.
*кандидат політичних наук,
доцент кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ*

ІНТЕГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЛИТВИ У ПЕРЕДЄВРОАТЛАНТИЧНИЙ ПЕРІОД

Із розпадом Радянського Союзу його колишні республіки постали перед проблемою пошуку нових механізмів захисту національних інтересів. Інакше говорячи, національні еліти мали, не втрачаючи часу, звернутись до пошуків нових ефективних зовнішньополітичних стратегій, які б гарантували, перш за все, військову та економічну безпеку таких країн у світі.

Подібно іншим пострадянським країнам Балтії, Литвою, міг бути обраний один із наступних базових варіантів інтеграції: переформатувати та поглиблювати напрацьовані останніми десятиліттями фінансово-економічні, соціально-культурні, військові тощо відносини із пострадянськими країнами та, перш за все, із Росією; зберігати нейтралітет у міжнародних відносинах або обрати за основу євроінтеграційний шлях розвитку.

Цілком очікувано проросійський варіант розвитку було рішуче підтримано лівими елітами, кістяк яких складала ортодоксальна частина колишньої номенклатури, та якими поглиблення зовнішньоекономічних відносин із Російською Федерацією, розглядалося як запорука, перш за все, економічної та енергетичної безпеки країни. При цьому, окремі факти можна було використати в якості сприятливого підґрунтя для розвитку добросусідських відносин між двома країнами. Наприклад, лише Литвою із відновленням незалежності були надані рівні можливості в отриманні литовського громадянства всім, хто проживав на той момент на території республіки, незалежно від національного походження. Зворотна ж національна політика в Естонії та Латвії, де хоча і на порядок більше за литовські показники проживало етнічних росіян, на роки ускладнила відносини із РФ.

Однак, опонентами такого розвитку подій у якості аргументів висувалися сумнівні результати історичних відносин між двома країнами, складний характер яких мав глибоку історичну генезу.

Не поглиблюючись у витоки розбіжностей РФ та Литви, зазначимо, що новий виток загострення відносин окреслився разом із розвалом радянської імперії. Так, у 1990-ті предметом суперечок двох вже самостійних держав стала

Калінінградська область, транспортному сполученню якої з більшою частиною Росії тепер географічно «заважала» незалежна Литва. При цьому, політична дискусія навколо «Калінінградського питання» не обмежувалась лише проблемою транзиту. Так, націоналістично налаштованими литовськими політиками, піднімалося питання про споконвічну «литовськість» калінінградських земель.

Крім того, не на користь російського вектору інтеграції на початку 1990х років виступали і недобросусідські настрої етнічних литовців, постреволуційне напруження яких підтримували загальний імідж росіян як «окупантів». Негативно сприймалось знаходження на території вже незалежної Литви військових частин РФ та згадувались болісні наслідки нафтової блокади застосованої М. С. Горбачовим.

На доведення ознак спадковості складних відносин Литви та Росії, слід зазначити, що сьогодні на це вказує значне протистояння цих країн в енергетичній сфері. Так, колишній заступник міністра енергетики та лектор Вільнюського університету Р. Шведас називає геополітичною метою проект Калінінградської атомної електростанції, будівництво якої, на думку експерта, спрямовано на штучне створення конкуренції енергетичним проектам країнам Балтії [3, с. 45].

Отже, противники східного напрямку інтеграції були глибоко переконані в тому, що теоретично збалансовані дипломатичні відносини будуть розглядатися російською владою виключного з позиції домінування, детермінованої традиційно високими імперськими інстинктами Росії, що з часом могло призвести до повної залежності та практичної втрати щойно відновленої державності.

Хоча обрання в якості доктрини нейтрального статусу і має істотні переваги для позиціонування на зовнішньополітичній арені в вигляді можливості розвитку багатостороннього плідного співробітництва, повних гарантій безпеки оголошення позаблоковості апріорі забезпечити не здатне. Не звертаючись до численних історичних прецедентів, коли оголошення нейтралітету не запобігло втягненню держав - носіїв відповідного статусу до різного роду конфліктів, слід згадати лише факт, коли 2014 року територіальну цілісність та недоторканість України не змогли забезпечити положення Будапештського меморандуму. Втім, навіть незважаючи на теоретичні недоліки позаблокового статусу, практично оцінюючи обмежену ресурсну базу, варіант збереження нейтралітету Литвою здавався

маловірогідним через складність вирішування самотужки наслідків соціально-

економічних труднощів перших часів незалежності.

У якості унікального механізму забезпечення безпеки на регіональному рівні слідувало також розглядати власне об'єднання Литви, Латвії та Естонії. Серед переваг такого варіанту тісного співробітництва М. О. Замікула вказує, зокрема, на гнучкість у реагуванні на загрози з боку Росії, адже до такого союзу б не входили такі потенційні лобісти кремлівських інтересів в Європі як, наприклад, Німеччина та Франція. Втім, на думку цього ж дослідника, недоліками даного варіанту були б зростання напруги у регіоні з боку тієї ж Росії, яка б відчувала загрозу з боку такого міжнародного утворення, та недостатня ресурсна потужність Литви, Латвії та Естонії задля забезпечення ефективності їхнього союзу [1, с. 92].

Втім, незважаючи на вищенаведені обставини та наявні об'єктивні відмінності трьох народів цивілізаційного та культурного характеру, певні кроки у розробленні «балтійського формату інтеграції» елітами цих країн були здійснені. Так, схильність до об'єднання у кризових ситуаціях народами Латвії, Литви та Естонії, продемонстровано під час проведення у серпні 1989 року відомої акції «Балтійський шлях», коли сотні тисяч громадян утворили «живий ланцюг», що з'єднав три республіки. Виходячи з географічного сусідства, історичних, культурних тощо чинників Латвія, Литва та Естонія на взаємовигідних умовах узгодили торгівельну і митну співпрацю, та утворили низку міждержавних установ.

У першу чергу, йдеться про Союз балтійських держав, утворення якого було викликано прагненням об'єднання зусиль опозиційних до Комуністичної партії Радянського Союзу та її республіканських осередків сил, в отриманні суверенітету від СРСР. По суті це був дорадчий орган, головну роль у якому відігравали глави держав. Органом же, робота якого була організована в рамках парламентського співробітництва, стала Балтійська асамблея, що також була утворена на етапі виходу з СРСР, та яка, на відміну від Союзу балтійських держав, зберігає певну активність і сьогодні.

Починаючи з 1992 року більш глибоким варіантом інтеграції Литви, стала участь на правах одного із засновників Ради держав Балтійського моря, до якої також увійшли Німеччина, Данія, Норвегія, Польща, Фінляндія, Швеція і ще три пострадянські республіки Латвія, Росія та Естонія. Основними цілями Ради держав Балтійського моря є: демократичний розвиток у районі Балтійського моря, єдність країн-членів Ради та їх сприятливе економічне зростання. Під егідою Ради діють біля 70 різних структур, найбільш помітними з яких є, зокрема, Асоціація субрегіонального співробітництва країн Балтійського моря,

Організація економічного співробітництва та розвитку, Асоціація торгівельних палат, Консультативна рада ділових кіл Балтійських країн та інші [2]. Якісною відмінністю даного формату для посттоталітарної Литви, було розширення міжнародних зв'язків із провідними країнами Європи, суспільно-політичний устрій яких був побудований на демократії та ринкових відносинах.

В цілому ж, слід зазначити, що діяльність міждержавних установ Латвії, Литви та Естонії можна назвати такою, що сприяла досягненню цілей у вигляді затвердження державності та відстоюванні національних інтересів країн-учасниць на міжнародній арені.

Література

1. Замікула М.О. Країни Балтії на початку 1990-х років: передумови євроатлантичної інтеграції / Замікула М.О. // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер.: Історія. - 2010. - Т. 129, Вип. 116. - С. 91-94.
2. Структура и координаты Совета государств Балтийского моря (СГБМ) [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.mid.ru/bdomp/sbor.nsf/fe3845c0f6d9b35443256c8a004e8835/ccal1b66e02e51d9c43256c8c003e544a!OpenDocument>.
3. Шведас Р. Трансформація Литви від товарів до енергетики / Ромас Шведас // Литва - історія успішного вибору. - 2013. - С. 44-46.